

1.1. Pojęcie, zakres i funkcje rachunkowości

Rachunkowość jest systemem odzwierciedlania w mierniku pieniężnym informacji o sytuacji majątkowej i finansowej jednostek gospodarczych oraz kompletnego ujmowania zachodzących w nich zjawisk i procesów gospodarczych, w uporządkowany sposób za pomocą specyficznych metod, form rozwiązań organizacyjnych i technicznych.

Rachunkowość pozwala na uzyskanie sformalizowanego, wewnętrznie spójnego i zbilansowanego obrazu działalności gospodarczej o uniwersalnym charakterze. Jest to możliwe dzięki zarejestrowaniu w systemie rachunkowości zdarzeń gospodarczych, strumieni rzeczowych i finansowych, a także ich relacji oraz prezentowania syntetycznych informacji w sprawozdaniach finansowych według przyjętych w danym kraju norm prawnych, ogólnie akceptowanych zasad i standardów.

W gospodarce rynkowej szczególnie ważna jest **funkcja informacyjna rachunkowości**, czyli dostarczanie informacji odbiorcom zewnętrznym oraz na potrzeby zarządzania jednostką gospodarczą. Użytkownikami informacji dostarczanych przez rachunkowość są: właściciele i potencjalni inwestorzy (udziałowcy, akcjonariusze), kredytodawcy i pożyczkodawcy, kontrahenci rynkowi (odbiorcy i dostawcy), administracja państwowa i samorządowa, pracownicy jednostki gospodarczej oraz konkurencyjne jednostki gospodarcze.

Rachunkowość spełnia też następujące **funkcje szczegółowe**:

- **sprawozdawczą** – sporządzanie zestawień i sprawozdań dostosowanych do potrzeb odbiorców zewnętrznych i wewnętrznych;
- **optymalizacyjną** – tworzenie podstaw podejmowania decyzji i kształtowania przyszłej działalności gospodarczej;

- **kontrolną** – pozwalająca na ochronę majątku przed nadużyciami, ochronę wiarygodności, ocenę rzeczywistej sytuacji gospodarczej;
- **analityczną** – badanie i interpretacja informacji z rachunkowości w różnych przekrojach w celu ustalenia powiązań przyczynowo – skutkowych.

Na system rachunkowości składają się: teoria rachunkowości, rachunkowość finansowa, rachunkowość zarządcza (zwana często rachunkiem kosztów dla zarządzania) oraz analiza finansowa. **Rachunkowość finansowa** obejmuje obszar rachunkowości dostarczający informacji o stanie finansowo – majątkowym jednostki i wypracowanym przez nią wyniku finansowym. Tak rozumiana rachunkowość finansowa to:

1) Księgowość.

System ewidencji stosowany przez jednostki gospodarcze w celu liczbowego ujęcia zasobów majątkowych, procesów i wyników finansowych działalności. Służy on gromadzeniu, przetwarzaniu i przechowywaniu danych oraz udostępnianiu informacji o faktycznie dokonanych zdarzeniach, które miały wpływ na: zmianę wielkości lub struktury zasobów majątkowych, źródeł finansowania, wynik finansowy czy zdolność płatniczą jednostki.

2) Rachunek kosztów.

Względnie wyodrębniony (przedmiotowo i proceduralnie) w systemie informacyjnym jednostki gospodarczej zbiór informacji o kosztach opracowany według określonego modelu dostosowanego do potrzeb informacyjnych użytkowników (odbiorców) informacji.

3) Sprawozdawczość finansowa.

Produkt finalny rachunkowości finansowej. Stanowi zespół różnorodnych informacji prezentowanych w zunifikowanych lub niezunifikowanych pod względem formy zestawieniach (formularzach).

4) Interpretacja danych sprawozdawczych.

Obejmuje zastosowanie metod analizy finansowej do oceny sytuacji majątkowej i finansowej jednostki.

Między podsystemami rachunkowości finansowej zachodzi ścisły związek, a więc nie można ich rozpatrywać oddzielnie.

Zgodnie z ustawą o rachunkowości **rachunkowość jednostki** obejmuje¹ (zakres przedmiotowy):

- 1) przyjęte zasady (politykę) rachunkowości,
- 2) prowadzenie, na podstawie dowodów księgowych, ksiąg rachunkowych, ujmujących zapisy zdarzeń w porządku chronologicznym i systematycznym,

¹ Art. 4 ust.3. Ustawa z dnia 29.09.1994 r. o rachunkowości (Dz.U. 1994, nr 121, poz. 591. Jednolity tekst ustawy o rachunkowości – Dz.U. 2013, poz. 330 z późniejszymi zmianami). Dalej UoR.

- 3) okresowe ustalenie lub sprawdzenie drogą inwentaryzacji rzeczywistego stanu aktywów i pasywów,
- 4) wycenę aktywów i pasywów oraz ustalenie wyniku finansowego,
- 5) sporządzanie sprawozdań finansowych,
- 6) gromadzenie i przechowywanie dowodów księgowych oraz pozostałej dokumentacji przewidzianej ustawą,
- 7) poddanie badaniu i ogłoszeniu sprawozdań finansowych w przypadkach przewidzianych ustawą.

Za wykonanie obowiązków w zakresie rachunkowości określonych ustawą o rachunkowości **ponosi odpowiedzialność kierownik jednostki**². Jest to członek zarządu lub innego organu zarządzającego, a jeżeli organ jest wieloosobowy – to członkowie tego organu, z wyłączeniem pełnomocników ustanowionych przez jednostkę. Kierownikami jednostki są także: wspólnicy prowadzących sprawę spółki – w spółce jawnej i cywilnej, wspólnicy prowadzących sprawę spółki albo zarząd – w spółce partnerskiej, komplementariusze prowadzących sprawę spółki – w spółce komandytowej i komandytowo-akcyjnej oraz osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą. Kierownikiem jednostki jest również likwidator, a także syndyk lub zarządca ustanowiony w postępowaniu restrukturyzacyjnym.³

Do obowiązków w zakresie rachunkowości jednostki należy posiadanie dokumentacji opisującej w języku polskim przyjęte przez nią **zasady (politykę) rachunkowości**, na który to opis składają się:⁴

- 1) określenie roku obrotowego i wchodzących w jego skład okresów sprawozdawczych,
- 2) metody wyceny aktywów i pasywów oraz ustalenia wyniku finansowego,
- 3) sposób prowadzenia ksiąg rachunkowych (zakładowy plan kont, zasady klasyfikacji zdarzeń gospodarczych, wykaz ksiąg rachunkowych, opis systemu przetwarzania danych),
- 4) system służący ochronie danych i ich zbiorów.

Opis zasad (polityki) rachunkowości ustala i aktualizuje **kierownik jednostki**. Są to wybrane i stosowane przez jednostkę, odpowiednie do jej działalności, rozwiązania dopuszczone przepisami ustawy o rachunkowości, w tym także określone w MSR, które zapewniają wymaganą jakość sprawozdań finansowych.

² Art. 4 ust. 5 UoR.

³ Art. 3 ust. 1 pkt 6) UoR.

⁴ Art. 10 ust. 1 UoR.

Wymagający określenia w polityce rachunkowości **rok obrotowy**⁵ to rok kalendarzowy lub inny okres trwający 12 kolejnych pełnych miesięcy kalendarzowych, stosowany również do celów podatkowych. Statut lub umowa, na podstawie której utworzono jednostkę, określa rok obrotowy lub jego zmiany. W przypadku zmiany roku obrotowego pierwszy po zmianie rok obrotowy powinien być dłuższy niż 12 kolejnych miesięcy. Natomiast **okres sprawozdawczy** jest to okres, za który sporządza się sprawozdanie finansowe w trybie przewidzianym ustawą lub inne sprawozdania sporządzone na podstawie ksiąg rachunkowych.⁶

Zakres podmiotowy rachunkowości jest szeroki i dotyczy następujących jednostek mających siedzibę lub miejsce sprawowania zarządu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, z wyjątkiem jednostek sporządzających sprawozdania finansowe zgodnie z MSR/MSSF oraz związanymi z nimi interpretacjami ogłoszonymi w formie rozporządzeń Komisji Europejskiej:⁷

- spółek handlowych (osobowych, kapitałowych, w tym również w organizacji) oraz spółek cywilnych, a także innych osób prawnych, z wyjątkiem Skarbu Państwa i Narodowego Banku Polskiego;
- osób fizycznych, spółek cywilnych osób fizycznych, spółek jawnych osób fizycznych oraz spółek partnerskich, jeżeli ich przychody netto ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych za poprzedni rok obrotowy wyniosły co najmniej równowartość w walucie polskiej 1 200 000 euro;⁸
- jednostek organizacyjnych działających na podstawie Prawa bankowego, przepisów o obrocie papierami wartościowymi, przepisów o funduszach inwestycyjnych, przepisów o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej, przepisów o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych lub przepisów o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych, bez względu na wielkość przychodów;
- gmin, powiatów, województw i ich związków, a także państwowych, gminnych, powiatowych i wojewódzkich jednostek budżetowych oraz gminnych, powiatowych i wojewódzkich zakładów budżetowych;
- jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej, z wyjątkiem spółek wcześniej wymienionych;

⁵ Art. 3 ust. 1 pkt 9) UoR.

⁶ Art. 3 ust. 1 pkt 8) UoR.

⁷ Art. 2. UoR.

⁸ Wielkości w euro wyrażone przelicza się na walutę polską po średnim kursie ogłoszonym przez NBP, na pierwszy dzień roboczy października roku poprzedzającego rok obrotowy – art. 3 ust. 3 UoR.

- oddziałów i przedstawicielstw przedsiębiorców zagranicznych, w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej;
- innych jednostek, jeżeli otrzymują one na realizację zadań zleconych dotacje lub subwencje z budżetu państwa, budżetów jednostek samorządu terytorialnego lub funduszy celowych (od początku roku obrotowego, w którym dotacje lub subwencje zostały im przyznane);
- osób fizycznych, spółek cywilnych osób fizycznych, spółek jawnych osób fizycznych oraz spółek partnerskich, których przychody netto ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych za poprzedni rok obrotowy są niższe niż 1 200 000 euro, ale zdecydują się stosować zasady rachunkowości określone ustawą o rachunkowości i powiadomią o tym właściwy urząd skarbowy.

Najnowsza nowelizacja ustawy o rachunkowości, wdrażająca przepisy prawa unijnego, wprowadziła do zakresu podmiotowego rachunkowości pojęcia **jednostek mikro i jednostek małych**. Uznanie jednostki gospodarczej za jednostkę mikro lub jednostkę małą może nastąpić tylko wtedy, gdy **organ zatwierdzający⁹ sprawozdanie finansowe jednostki podejmie decyzję o sporządzaniu sprawozdania finansowego z zastosowaniem któregokolwiek z uproszczeń określonych w ustawie¹⁰**.

Zgodnie z ustawą **jednostkami mikro** są: spółki handlowe (osobowe, kapitałowe, w tym również w organizacji) oraz spółki cywilne i inne osoby prawne, a także oddziały przedsiębiorców zagranicznych w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej, jeżeli jednostki te w roku obrotowym, za który sporządzają sprawozdanie finansowe, oraz w roku poprzedzającym ten rok obrotowy, a w przypadku jednostek rozpoczynających działalność – w roku obrotowym, w którym rozpoczęły działalność, nie przekroczyły co najmniej dwóch z następujących trzech wielkości:

- suma aktywów bilansu na koniec roku obrotowego – 1.500.000 zł,
- przychody netto ze sprzedaży towarów i produktów za rok obrotowy – 3.000.000 zł,
- średnioroczne zatrudnienie w przeliczeniu na pełne etaty – 10 osób.

Jeżeli jednostki te za poprzedni rok obrotowy sporządziły sprawozdanie finansowe z wykorzystaniem uproszczeń przeznaczonych dla jednostek

⁹ Jest to organ, który zgodnie z obowiązującymi jednostkę przepisami prawa, statutem, umową lub na mocy prawa własności jest uprawniony do zatwierdzania sprawozdania finansowego jednostki. W przypadku spółki osobowej, z wyjątkiem spółki komandytowo-akcyjnej, oraz spółki cywilnej przez organ zatwierdzający rozumie się jej wspólników; zob. art. 3 ust. 1 pkt 7 UoR.

¹⁰ Art. 3 ust. 1a–1d UoR.

mikro, to uznaje się je nadal za takie jednostki, gdy w roku obrotowym, za który sporządzają sprawozdanie finansowe przekroczyły dwie z wymienionych wielkości, **albo** w roku poprzedzającym ten rok obrotowy przekroczyły dwie z wymienionych wielkości (jednostka traci status jednostki mikro, jeżeli dwa lata z rzędu przekroczy progi dla jednostek mikro).

Jednostkami mikro są także:

- stowarzyszenia, związki zawodowe, organizacje pracodawców, izby gospodarcze, fundacje, przedstawicielstwa przedsiębiorców zagranicznych, w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej, społeczno-zawodowe organizacje rolników, organizacje samorządu zawodowego, organizacje samorządu gospodarczego rzemiosła i Polskie Biuro Ubezpieczycieli Komunikacyjnych – jeżeli nie prowadzą działalności gospodarczej;
- osoby fizyczne, spółki cywilne osób fizycznych, spółki jawne osób fizycznych oraz spółki partnerskie, jeżeli przychody netto tych jednostek ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych wyniosły równowartość w walucie polskiej nie mniej niż 1.200.000 euro i nie więcej niż 2.000.000 euro¹¹ za poprzedni rok obrotowy, a w przypadku jednostek rozpoczynających działalność albo prowadzenie ksiąg rachunkowych w sposób określony ustawą – w roku obrotowym, w którym rozpoczęły działalność albo prowadzenie ksiąg rachunkowych w sposób określony ustawą;
- osoby fizyczne, spółki cywilne osób fizycznych, spółki jawne osób fizycznych oraz spółki partnerskie, które dobrowolnie prowadzą księgi i sporządzają sprawozdania zgodnie z ustawą, chociaż ich przychody netto ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych za poprzedni rok obrotowy są niższe niż 1.200.000 euro.

Natomiast do **jednostek małych** zalicza się: spółki osobowe i kapitałowe (w tym również w organizacji) oraz spółki cywilne, inne osoby prawne, osoby fizyczne, spółki cywilne osób fizycznych, spółki jawne osób fizycznych, spółki partnerskie, oddziały przedsiębiorców zagranicznych w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej, jeżeli jednostki te w roku obrotowym, za który sporządzają sprawozdanie finansowe, oraz w roku poprzedzającym ten rok obrotowy, a w przypadku jednostek rozpoczynających działalność albo prowadzenie ksiąg rachunkowych w sposób określony ustawą – w roku obrotowym, w którym rozpoczęły działalność albo prowadzenie ksiąg rachunkowych w sposób określony ustawą, nie przekroczyły co najmniej dwóch z następujących trzech wielkości:

¹¹ Wielkości wyrażone w euro przelicza się na walutę polską po średnim kursie ogłoszonym przez NBP, na pierwszy dzień roboczy października roku poprzedzającego rok obrotowy – art. 3 ust. 3 UoR.

- suma aktywów bilansu na koniec roku obrotowego – 17.000.000 zł,
- przychody netto ze sprzedaży towarów i produktów za rok obrotowy – 34.000.000 zł
- średnioroczne zatrudnienie w przeliczeniu na pełne etaty – 50 osób.

Za **jednostki małe** ustawa uznaje także osoby fizyczne, spółki cywilne osób fizycznych, spółki jawne osób fizycznych oraz spółki partnerskie, które dobrowolnie prowadzą księgi i sporządzają sprawozdania zgodnie z ustawą, chociaż ich przychody netto ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych za poprzedni rok obrotowy są niższe niż 1.200.000 euro.

Jeżeli jednostki wymienione wyżej za poprzedni rok obrotowy sporządziły sprawozdanie finansowe z wykorzystaniem uproszczeń przeznaczonych dla jednostek małych, to uznaje się je nadal za takie jednostki, gdy w roku obrotowym, za który sporządzają sprawozdanie finansowe przekroczyły dwie z wymienionych wielkości **albo** w roku poprzedzającym ten rok obrotowy przekroczyły dwie z wymienionych wielkości (jednostka traci status jednostki małej, jeżeli dwa lata z rzędu przekroczy progi dla jednostek małych).

1.2. Międzynarodowe i krajowe unormowania rachunkowości

Konieczność ciągłego dostosowywania się jednostki gospodarczej do gry rynkowej doprowadziła do normowania podstawowych zasad funkcjonowania systemu rachunkowości. Normy te są to zazwyczaj powszechnie akceptowane zasady rachunkowości o zasięgu krajowym, europejskim i światowym.

Normy rachunkowości, niezależnie od ich terytorialnego zasięgu, **dotyczą wyłącznie informacji z zakresu rachunkowości finansowej**, a właściwie ustalają zasady ujmowania tych informacji w obowiązkowych sprawozdaniach finansowych jednostki gospodarczej.

Normy krajowe rachunkowości finansowej zawarte są w ustawach, rozporządzeniach lub ustaleniach fachowych organów (krajowe standardy rachunkowości). Początkowo były tworzone wyłącznie do użytku danego kraju. Doprowadziło to do wykształcenia wewnętrznych zasad funkcjonowania rachunkowości, różniących się w poszczególnych krajach. Różnice te spowodowane były odmiennością struktur gospodarczych, historycznymi uwarunkowaniami w kształtowaniu się zasad rachunkowości, a także zwyczajami kulturowymi i obyczajowymi.

Wobec dużego znaczenia sprawozdań finansowych oraz wagi podejmowanych na ich podstawie decyzji ekonomicznych, powstaje problem wiarygodności informacji zawartych w sprawozdaniach finansowych oraz prawidłowego i rzetelnego zaprezentowania w nich sytuacji majątkowej jednostki i osiągniętych wyników

działalności. Dla ułatwienia korzystania ze sprawozdań finansowych oraz zapewnienia ich porównywalności między jednostkami, powinny być one sporządzane i prezentowane według jednolitych zasad. Zasady prowadzenia rachunkowości i sporządzania sprawozdań finansowych ustalają odpowiednie przepisy prawne.

Rozwój międzynarodowych powiązań gospodarczych i kapitałowych między jednostkami gospodarczymi, wywołał potrzebę międzynarodowych regulacji w zakresie zasad rachunkowości, sprawozdawczości finansowej i rewizji finansowej. Celem tych regulacji jest doprowadzenie sprawozdań finansowych do porównywalności w skali międzynarodowej i zapewnienie ich wiarygodności.

Ujednoliceniu (harmonizacji) zasad rachunkowości i sprawozdawczości finansowej służą:

- dyrektywy Unii Europejskiej,
- rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej
- Międzynarodowe Standardy Rachunkowości (MSR) lub/i Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF).

Wejście Polski do Unii Europejskiej spowodowało konieczność respektowania postanowień unijnych także w zakresie prawa bilansowego. Na aktualny kształt polskiego prawa bilansowego największy wpływ miało wdrożenie regulacji zawartych w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/34/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie rocznych sprawozdań finansowych, skonsolidowanych sprawozdań finansowych i powiązanych sprawozdań niektórych rodzajów jednostek, zmieniająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/43/WE oraz uchylająca dyrektywy Rady 78/660/EWG i 83/349/EWG (Dz. Urz. UE L 182).

Formułowaniem i promowaniem **Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (MSR** – ang. IAS International Accounting Standards) zajmuje się Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (IASB – International Accounting Standards Board). Jest ona organizacją prywatną ustanowioną przez środowisko zawodowe rachunkowości. Rada wydaje standardy opisujące wymogi w zakresie ujmowania, wyceny, prezentacji i ujawnień większości pozycji sprawozdania finansowego, a także interpretacje sposobu stosowania standardów oraz „Założenia koncepcyjne sprawozdawczości finansowej”. Rada podjęła decyzję, że wszystkie nowo powstałe standardy nazywane są **Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej (MSSF** – ang. IFRS International Financial Reporting Standards). Wśród nowo wydanych standardów szczególnie ważny jest MSSF nr 1 „Zastosowanie MSSF po raz pierwszy”, ponieważ zgodnie z jego wymogami odbywa

się konwersja sprawozdawczości finansowej spółek publicznych do wymogów MSR/MSSR od 2005 r.

MSR/MSSF obejmują wszechstronnie problematykę rachunkowości jednostek gospodarczych. Są one szczególnie ważne dla międzynarodowych grup kapitałowych, ponieważ zapewniają porównywalność sprawozdań finansowych. Stanowią także wzorzec dla krajów, które chcą wprowadzić lub rozwinać standardy rachunkowości. Trzeba jednak podkreślić, że standardy to wzorce decyzyjne, a nie gotowe rozwiązania i dokumenty ewidencyjne.

Tabela 1. Wykaz Międzynarodowych Standardów Rachunkowości i Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej (stan na 12.01.2015 r.)

MSR 1	Prezentacja sprawozdań finansowych
MSR 2	Zapasy
MSR 7	Sprawozdanie z przepływów pieniężnych
MSR 8	Zasady (polityka) rachunkowości, zmiany wartości szacunkowych i korygowanie błędów
MSR 10	Zdarzenia po zakończeniu okresu sprawozdawczego
MSR 11	Umowy o usługę budowlaną
MSR 12	Podatek dochodowy
MSR 16	Rzeczowy majątek trwały
MSR 17	Leasing
MSR 18	Przychody
MSR 19	Świadczenia pracownicze
MSR 20	Dotacje rządowe oraz ujawnianie informacji na temat pomocy rządowej
MSR 21	Skutki zmian kursów wymiany walut obcych
MSR 23	Koszty finansowania zewnętrznego
MSR 24	Ujawnianie informacji na temat podmiotów powiązanych
MSR 26	Rachunkowość i sprawozdawczość programów świadczeń emerytalnych
MSR 27	Jednostkowe sprawozdanie finansowe
MSR 28	Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach
MSR 29	Sprawozdawczość finansowa w warunkach hiperinflacji
MSR 31	Udziały we wspólnych przedsięwzięciach
MSR 32	Instrumenty finansowe: prezentacja
MSR 33	Zysk przypadający na jedną akcję
MSR 34	Śródroczna sprawozdawczość finansowa
MSR 36	Utrata wartości aktywów
MSR 37	Rezerwy, zobowiązania warunkowe i aktywa warunkowe
MSR 38	Wartości niematerialne
MSR 39	Instrumenty finansowe: ujmowanie i wycena
MSR 40	Nieruchomości inwestycyjne
MSR 41	Rolnictwo

MSSF 1	Zastosowanie MSSF po raz pierwszy
MSSF 2	Płatności w formie akcji
MSSF 3	Połączenia jednostek
MSSF 4	Umowy ubezpieczeniowe
MSSF 5	Aktywa trwałe przeznaczone do sprzedaży oraz działalność zaniechana
MSSF 6	Poszukiwanie i ocena zasobów mineralnych
MSSF 7	Instrumenty finansowe: ujawnienia informacji
MSSF 8	Segmenty operacyjne
MSSF 9	Instrumenty finansowe
MSSF 10	Skonsolidowane sprawozdania finansowe
MSSF 11	Wspólne ustalenia umowne
MSSF 12	Ujawnianie informacji na temat udziałów w innych jednostkach
MSSF 13	Ustalanie wartości godziwej

Źródło: opracowanie własne.

Na szczególną uwagę zasługują „**Założenia koncepcyjne sprawozdawczości finansowej**”, które obejmują:¹²

- cel sprawozdawczości finansowej ogólnego przeznaczenia,
- cechy jakościowe użytecznych informacji finansowych,
- definicje, ujmowanie i wycenę składników tworzących sprawozdania finansowe,
- koncepcje kapitału i zachowania kapitału.

Celem **Założeń koncepcyjnych** jest pomoc w opracowaniu przyszłych i aktualizacja istniejących MSR, a także pomoc w promowaniu harmonizacji przepisów, standardów i procedur prezentacji sprawozdań finansowych. Mogą być podstawą dla krajowych organów stanowiących standardy rachunkowości do opracowania standardów krajowych. W konsekwencji sprzyja to międzynarodowej harmonizacji regulacji rachunkowości.

Polskie prawo bilansowe określają następujące normy prawne i środowiskowe:

- ustawa o rachunkowości (UoR),
- towarzyszące jej rozporządzenia Ministra Finansów (RMF), Krajowe Standardy Rachunkowości (KSR),
- stanowiska (interpretacje) wydane przez Komitet Standardów Rachunkowości.

¹² *Założenia koncepcyjne sprawozdawczości finansowej*, w: *Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) 2014*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce.

Zasadniczą normą prawną regulującą całokształt zagadnień związanych z rachunkowością w Polsce jest **ustawa o rachunkowości z dnia 29.09.1994 r.** (jednolity tekst ustawy o rachunkowości – Dz.U. 2013, poz. 330 z późniejszymi zmianami).

Zakres przedmiotowy ustawy o rachunkowości dotyczy:

- prowadzenia ksiąg rachunkowych,
- inwentaryzowania aktywów i pasywów,
- wyceny aktywów i pasywów oraz ustalania wyniku finansowego,
- sporządzania sprawozdań finansowych,
- gromadzenia i przechowywania dokumentacji
- badania i ogłaszania sprawozdań finansowych,
- regulacji takich obszarów działalności, jak: połączenia spółek, instrumentów finansowych, leasingu finansowego, kontraktów długoterminowych, konsolidacji sprawozdań finansowych oraz zasad tworzenia odroczonego podatku dochodowego.

Ustawa o rachunkowości podlega od 1995 roku dynamicznym zmianom. Wynika to przede wszystkim ze stałego dostosowywania polskich przepisów prawnych do norm obowiązujących w Unii Europejskiej, której Polska jest członkiem. Nie bez znaczenia jest także fakt globalizacji rynków kapitałowych, co wymaga szybszej i mniej kosztownej harmonizacji norm rachunkowości w skali międzynarodowej.

Na podstawie art. 81 ust. 2 Ustawy Minister Finansów określił m.in. następujące rozporządzenia:

- 1) Rozporządzenie z 28 listopada 2001 r. w sprawie zakresu działania i sposobu organizacji Komitetu Standardów Rachunkowości (Dz.U. Nr 140, poz. 1580 z późniejszymi zmianami);
- 2) Rozporządzenie z 12 grudnia 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych (Dz.U. Nr 149, poz. 1674 z późniejszymi zmianami);
- 3) Rozporządzenie z 1 października 2010 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości banków (tekst jednolity – Dz.U. 2013, poz. 329 z późniejszymi zmianami);
- 4) Rozporządzenie z 25 września 2009 r. w sprawie szczególnych zasad sporządzania przez jednostki inne niż banki, zakłady ubezpieczeń i zakłady asekuracji skonsolidowanych sprawozdań finansowych grup kapitałowych (Dz.U. Nr 169, poz. 1327 z późniejszymi zmianami);
- 5) Rozporządzenie z 28 grudnia 2009 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji (Dz.U. Nr 226, poz. 1825 z późniejszymi zmianami).

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Finansów w sprawie zakresu działania i sposobu organizacji Komitetu Standardów Rachunkowości, do zakresu działania Komitetu należy¹³:

- wydawanie krajowych standardów rachunkowości (KSR) oraz przegląd i aktualizacja istniejących standardów,
- opiniowanie projektów aktów prawnych w zakresie rachunkowości,
- analiza Międzynarodowych Standardów Rachunkowości, standardów opracowanych przez inne kraje, a także dyrektyw Unii Europejskiej w zakresie rachunkowości,
- współpraca z międzynarodowymi organizacjami do spraw standaryzacji rachunkowości.

Komitet Standardów Rachunkowości wydał następujące krajowe standardy rachunkowości (KSR):

- KSR nr 1 „Rachunek przepływów pieniężnych” (Dz. Urz. Min. Fin. 2011, Nr 6, poz. 26),
- KSR nr 2 „Podatek dochodowy” (Dz. Urz. Min. Fin. 2010, Nr 7, poz. 31),
- KSR nr 3 „Nieukończona usługa budowlana” (Dz. Urz. Min. Fin. 2009, Nr 16, poz. 88),
- KSR nr 4 „Utrata wartości aktywów” (Dz. Urz. Min. Fin. 2012, poz. 15),
- KSR nr 5 „Leasing, najem i dzierżawa” (Dz. Urz. Min. Fin. 2011, Nr 9, poz. 52),
- KSR nr 6 „Rezerwy, bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów, zobowiązania warunkowe” (Dz. Urz. Min. Fin. 2014, poz. 12),
- KSR nr 7 „Zmiany zasad (polityki) rachunkowości, wartości szacunkowych, poprawianie błędów, zdarzenia następujące po dacie bilansu – ujęcie i prezentacja” (Dz. Urz. Min. Fin. 2015, poz. 6),
- KSR nr 8 „Działalność deweloperska” (Dz. Urz. Min. Fin. 2014, poz. 5),
- KSR nr 9 „Sprawozdanie z działalności” (Dz. Urz. Min. Fin. 2014, poz. 7).

Standardy te nie są w pełni zgodne z MSR/MSSF. Zakres rozbieżności wynika przede wszystkim ze specyfiki polskich przepisów. Zgodnie z ustawą o rachunkowości **jednostki mogą, ale muszą, stosować KSR w sprawach nieuregulowanych ustawą**. Brak jasnego sformułowania stawia pod znakiem zapytania, czy stosowanie standardów jest wiążące czy nie.

Komitet zajął także stanowiska w następujących sprawach: księgowego ujęcia uprawnień do emisji gazów cieplarnianych (Dz. Urz. Min. Fin. 2015, poz. 6), ustalania kosztu wytworzenia dla celów bilansowej wyceny zapasów (Dz. Urz. Min. Fin. 2007, Nr 2, poz. 11), księgowego ujęcia praw majątko-

¹³ Par. 2. Rozporządzenie z 28.11.2001 r. w sprawie zakresu działania i sposobu organizacji Komitetu Standardów Rachunkowości (Dz.U. nr 140, poz. 1580 z późniejszymi zmianami).

wych wynikających ze świadectw pochodzenia energii wytworzonej w odnawialnych źródłach energii (Dz. Urz. Min. Fin. 2007, Nr 8, poz. 47), w sprawie niektórych zasad prowadzenia ksiąg rachunkowych (Dz. Urz. Min. Fin. 2010, Nr 6, poz. 26) oraz w sprawie wykazywania przez spółdzielnie mieszkaniowe w sprawozdaniu finansowym funduszków własnych oraz ustalania wyniku finansowego (Dz. Urz. Min. Fin. 2015, poz. 81).

Zgodnie z art. 10 ust. 3 UoR jednostki **w sprawach nieuregulowanych przepisami ustawy jednostki mogą stosować krajowe standardy rachunkowości wydane przez Komitet Standardów Rachunkowości, a w przypadku braku odpowiedniego standardu krajowego mogą stosować MSR.** Trzeba podkreślić, że pomimo ciągłych zmian ustawy o rachunkowości, nadal zawiera ona szereg istotnych różnic w stosunku do MSR. Poza tym, podobnie jak w przypadku KSR, jednostka nie ma obowiązku stosowania MSR w sprawach nieuregulowanych ustawą.

Zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie stosowania **MSR obowiązek ich stosowania** dotyczy emitentów papierów wartościowych dopuszczonych do publicznego obrotu oraz banków w zakresie skonsolidowanego sprawozdania finansowego. Skonsolidowane sprawozdania finansowe emitentów papierów wartościowych zamierzających ubiegać się lub ubiegających się o ich dopuszczenie do obrotu na jednym z rynków regulowanych krajów Europejskiego Obszaru Gospodarczego **mogą być sporządzane zgodnie z MSR.** Dotyczy to także skonsolidowanych sprawozdań finansowych jednostek dominujących niższego szczebla, wchodzących w skład grupy kapitałowej, w której jednostka dominująca wyższego szczebla sporządza skonsolidowane sprawozdanie finansowe zgodnie z MSR. Decyzja w tej sprawie należy do organu zatwierdzającego jednostki dominującej.¹⁴ Natomiast sprawozdania finansowe emitentów papierów wartościowych dopuszczonych, emitentów zamierzających się ubiegać lub ubiegających się o ich dopuszczenia do obrotu na jednym z rynków regulowanych krajów Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz sprawozdania finansowe jednostek wchodzących w skład grupy kapitałowej, w której jednostka dominująca sporządza skonsolidowane sprawozdanie finansowe zgodnie z MSR, **mogą być sporządzane zgodnie z MSR.** Decyzję w sprawie sporządzania sprawozdań finansowych zgodnie z MSR, przez wymienione jednostki, podejmuje organ zatwierdzający.¹⁵

¹⁴ Art. 55 ust. 5–7 UoR.

¹⁵ Art. 45 ust. 1a–1c. UoR.

Zgodnie z art. 2 ust. 3 UoR jednostki sporządzające sprawozdania finansowe zgodnie z MSR/MSSF oraz związanymi z nimi interpretacjami ogłoszonymi w formie rozporządzeń parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej, stosują przepisy ustawy oraz przepisy wykonawcze wydane na jej podstawie, w zakresie nieuregulowanym przez MSR. Jest to regulacja dokładnie odwrotna do zapisów art. 10 ust. 3 UoR.

1.3. Zasady prawidłowej rachunkowości

System rachunkowości finansowej jest oparty na założeniach, które pozwalają różnym zainteresowanym stronom na dość jednoznaczną interpretację informacji generowanych przez rachunkowość, szczególnie przez sprawozdania finansowe. Podstawowe zasady stosowane przez jednostki gospodarcze dla prezentacji ich sprawozdań finansowych nazywane są w większości krajów świata ogólnie akceptowanymi zasadami rachunkowości. Zasady te mają za zadanie wypracowanie w miarę ujednoliconego i stabilnego systemu sprawozdawczości finansowej w ciągle zmieniającej się rzeczywistości gospodarczej.

W ustawie o rachunkowości zapisane zostały następujące zasady:

- wiarygodnego i rzetelnego obrazu,
- przewagi treści nad formą,
- memoriałowa,
- współmierności kosztów i przychodów,
- periodyzacji,
- ostrożności,
- kontynuacji działania,
- istotności,
- ciągłości.

Naczelną koncepcją rachunkowości jest **zasada wiarygodnego i rzetelnego obrazu jednostki** (ang. true and fair view). Koncepcji tej, niezależnie od konkretnych rozwiązań legislacyjnych i stosunków polityczno-ekonomicznych danego kraju, są podporządkowane wszystkie inne zasady rachunkowości. W myśl tej zasady jednostka obowiązana jest stosować przyjętą politykę rachunkowości, rzetelnie i jasno przedstawiając sytuację majątkową i finansową oraz wynik finansowy. W tym celu jednostka jest obowiązana przedstawiać wszelkie dodatkowe informacje konieczne do spełnienia tego obowiązku w informacji dodatkowej.¹⁶ Oznacza to wierne (w zgodzie ze stanem

¹⁶ Art. 4 ust. 1 i 1a UoR.

faktycznym) odzwierciedlenie rzeczywistości jednostki, uczciwą prezentację w sprawozdaniu finansowym jej sytuacji majątkowej i finansowej, dokonań i zmian w tej sytuacji oraz rentowności jednostki. W wyjątkowych przypadkach, gdy stosowanie określonego przepisu ustawy nie zapewniłoby rzetelnego i jasnego przedstawienie sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego, jednostka ma prawo nie stosować tego przepisu. W informacji dodatkowej w ust. 7 pkt 10 jest zobowiązana uzasadnić przyczyny jego niezastosowania oraz określić wpływ, jaki niezastosowanie przepisu wywiera na obraz sytuacji majątkowej i finansowej oraz wynik finansowy jednostki.

Według **zasady przewagi treści nad formą** ujęcie w rachunkowości zdarzeń gospodarczych powinno być adekwatne do ich treści ekonomicznej i wpływu na rzeczywistość finansową jednostki gospodarczej, a nie tylko do ich formy prawnej.¹⁷ Ustawowe zezwolenie na stosowanie tej zasady w praktyce zależy od szeregu czynników, w tym od poziomu kultury ekonomicznej i prawnej społeczeństwa danego kraju, a także od roli i znaczenia rewizji finansowej. Zasada ta przyczynia się w ogromnej mierze do przedstawienia wiarygodnego i rzetelnego obrazu jednostki, ponieważ w razie kolizji między wymogiem prawidłowości, a więc zgodności z przepisami prawa i wymogiem rzetelności, a więc przedstawiania zgodnie z rzeczywistością, uznaje wyższość treści ekonomicznej nad przepisami prawa. Znalazła ona odzwierciedlenie w szczegółowych przepisach ustawy dotyczących m.in. leasingu, połączeń jednostek, skonsolidowanych sprawozdań finansowych i instrumentów finansowych. Stanowi także podstawę odstępstwa jednostki od szczegółowego przepisu prawa bilansowego, jeśli nie odpowiada on ekonomicznej treści zdarzenia.

Przestrzeganie **zasady memoriałowej** oznacza, że w księgach rachunkowych jednostki gospodarczej są ujmowane wszystkie zdarzenia gospodarcze, które wystąpiły w danym okresie sprawozdawczym. Zasada ta polega na tym, że przychody i koszty związane z tymi przychodami uznaje się w momencie ich wystąpienia niezależnie od tego, czy miały miejsce równoczesne przepływy pieniężne. Przychody i koszty są wykazywane w sprawozdaniach finansowych okresu, w którym wystąpiły.¹⁸

Wymóg wykazywania memoriałowego zdarzeń gospodarczych, zwłaszcza na tzw. moment bilansowy, powoduje także potrzebę dwustronnego ujęcia na kontach bilansowych zdarzeń niewpływających na wynik finansowy, jak np. niezafakturowane materiały, towary i usługi, materiały i towary w drodze itp., które udokumentowane są wewnętrznymi dowodami księgowymi.

¹⁷ Art. 4 ust. 2. UoR.

¹⁸ Art. 6 ust. 1 UoR.

Zasada współmierności kosztów i przychodów zakłada merytoryczną i czasową zgodność kosztów, strat i podobnych kategorii wynikowych z przychodami, zyskami i podobnymi kategoriami wynikowymi (zgodnie z procedurą obliczania wyniku). Oznacza to ujęcie w wyniku finansowym danego okresu tych wszystkich kosztów, które w sposób bezpośredni lub pośredni przyczyniły się do powstania przychodów danego okresu sprawozdawczego.

Zdarzenia wynikowe, które nie posiadają wymienionych cech, a więc są przypisane przyszłym okresom, nie mogą wpływać na wynik danego okresu. Są one aktywami lub pasywami w bilansie i nazywane są kosztami lub przychodami rozliczanymi w czasie. Do pasywów zaliczane są też koszty przypadające na dany okres sprawozdawczy, które jeszcze nie zostały poniesione (potwierdzone dokumentem upoważniającym do ich zarachowania).¹⁹

Z zasadą współmierności wiąże się **zasada periodyzacji**. W celu dokonania oceny działalności jednostki gospodarczej i jej pozycji finansowej, trzeba podzielić czas działania jednostki na okresy sprawozdawcze. Sporządzanie sprawozdań finansowych wymaga wprowadzenia sztucznego podziału całego działania jednostki na określonej długości przedziały czasowe. Zgodnie z tą zasadą prawo bilansowe określa długość roku obrotowego, okresu sprawozdawczego oraz dzień bilansowy. W praktyce także zdarzenia gospodarcze zachodzące w jednostce należy ujmować z podziałem na okresy sprawozdawcze.

Zasada ostrożności wynika z faktu niepewności, która nieustannie towarzyszy wielu transakcjom i odnosi się do wyceny bilansowej i pomiaru wyniku finansowego. Wycena poszczególnych składników aktywów i pasywów odbywa się przy zastosowaniu rzeczywiście poniesionych (historycznych) cen zakupu bądź nabycia lub ponoszonych na ich wytworzenie kosztów, ale zgodnie z zasadą ostrożności wartość aktywów nie może być zawyżona, a wartość zobowiązań zaniżona. Oznacza to dla przykładu, że wyceniona wartość składników aktywów obrotowych nie może być wyższa od możliwych do uzyskania za nie cen sprzedaży netto, a w przypadku aktywów trwałych nie może być wyższa niż ich wartość użytkowa dla jednostki. Zgodnie z zasadą ostrożności w wyniku finansowym, niezależnie od jego wysokości (nawet w przypadku straty), należy uwzględnić:

- zmniejszenia wartości użytkowej lub handlowej składników aktywów, które spowodują, że nie nastąpi pierwotnie spodziewany dopływ korzyści ekonomicznych z ich posiadania,

¹⁹ Art. 6 ust. 2. UoR.

- tylko te pozostałe przychody operacyjne oraz zyski nadzwyczajne, które są niewątpliwe,
- wszystkie poniesione pozostałe koszty operacyjne i straty nadzwyczajne,
- wszelkie zobowiązania, w tym także w postaci rezerw na znane jednostce ryzyko, grożące straty oraz skutki innych zdarzeń.²⁰

Zasada ostrożności nakazuje zróżnicowane podejście do przychodów i kosztów. Przychody ze sprzedaży produktów, towarów oraz materiałów i przychody finansowe oraz związane z nimi koszty są księgowane zgodnie z **zasadą realizacji** bez względu na stopień przewidywanego ryzyka (nawet wątpliwe). W odniesieniu do pozostałych przychodów operacyjnych i zysków nadzwyczajnych, zasada ostrożności nakazuje zaliczanie do nich wyłącznie pozycji, których wypracowanie (w sensie memoriałowym) nie budzi wątpliwości. W przeciwnym przypadku należy je ujmować i wykazywać jako przychody przyszłych okresów. Natomiast do pozostałych kosztów operacyjnych i strat nadzwyczajnych należy zaliczyć wszystkie składniki.

Zgodnie z **zasadą kontynuacji działania** zakłada się, że jednostka będzie kontynuowała w dającej się przewidzieć przyszłości działalność w niezmnieszonej istotnie zakresie.²¹ Przez kontynuację działalności należy rozumieć możliwość dalszego prowadzenia działalności gospodarczej, określonej statutem jednostki. Według aktualnego stanu prawnego przyjmuje się, że działalność nie będzie kontynuowana w przypadku ogłoszenia likwidacji lub upadłości jednostki gospodarczej. Natomiast wszczęcie postępowania restrukturyzacyjnego lub zmiana formy prawnej jednostki nie oznacza braku możliwości kontynuowania działalności.²²

Ustawa nakłada na kierownika jednostki odpowiedzialność za ustalenie czy jednostka będzie kontynuowała niezmnieszoną istotnie działalność w okresie nie krótszym niż jeden rok od dnia bilansowego na podstawie danych posiadanych przez jednostkę na dzień sporządzenia sprawozdania finansowego, a więc w ciągu 3 miesiące po dniu bilansowym. Kierownik założenie o kontynuacji działania jednostki musi uwzględnić we wprowadzeniu do sprawozdania finansowego (zał. Nr 1 pkt. 5. UoR). W praktyce ograniczenie działalności w istotnym zakresie wiąże się z dużymi stratami bilansowymi, utratą kapitału, brakiem płynności, a także w sytuacji planowanego w dającej się przewidzieć przyszłości, znacznego ograniczenia zakresu prowadzonej działalności czy planowanej sprzedaży zorganizowanej części jednostki.

²⁰ Art. 7 ust. 1. UoR.

²¹ Art. 5 ust. 2. UoR.

²² Art. 29 ust. 3. UoR.

Spełnienie wymogów zasady kontynuacji działania jest warunkiem koniecznym do stosowania przepisów zawartych w ustawie o rachunkowości. W sytuacji braku możliwości kontynuacji działania jednostka przyjmuje inne zasady wyceny aktywów i pasywów, wpływające na jej wynik finansowy w danym okresie.²³

Jednostka gospodarcza, określając zasady (politykę) rachunkowości musi zapewnić wyodrębnienie wszystkich **zdarzeń istotnych** do oceny sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego, a także wykazać w sprawozdaniu finansowym wszystkie istotne informacje. Informacje należy uznać za istotne, jeżeli ich pominięcie lub zniekształcenie może wpływać na decyzje podejmowane na ich podstawie przez użytkowników tych sprawozdań. Istotność poszczególnych pozycji musi być oceniana w powiązaniu z innymi podobnymi pozycjami. Nie można uznać kilku pozycji za nieistotne, jeżeli łącznie stanowią pozycję istotną. Zasada istotności nie dotyczy zapisów w księgach rachunkowych, które mają być prowadzone rzetelnie, bezbłędnie, sprawdzalnie i bieżąco, co oznacza konieczność ujęcia w nich wszystkich zdarzeń gospodarczych.²⁴

Z **zasadą istotności** informacji finansowej wiąże się obowiązek **oddzielnego** ustalania w sprawozdaniach finansowych wartości wszystkie pozycje aktywów i pasywów oraz wyniku finansowego. Nie można kompensować ze sobą wartości różnych co do rodzaju aktywów i pasywów, przychodów i kosztów związanych z nimi oraz zysków i strat nadzwyczajnych.²⁵ Można to czynić wyłącznie w ramach dopuszczonych przez ustawę, np. w art. 37 ust. 7 UoR ustawodawca dopuszcza kompensatę w sprawozdaniu finansowym rezerw i aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego, jeżeli jednostka ma tytuł uprawniający ją do ich jednoczesnego uwzględnienia przy obliczaniu kwoty zobowiązania podatkowego. Zdarzeniami, które można kompensować i wykazywać w sprawozdaniu finansowym łącznie ich wynik są: różnice kursowe, rozchód niefinansowych aktywów trwałych oraz rozchód aktywów finansowych.²⁶

Zasada ciągłości jest realizowana przez stosowanie przyjętej polityki rachunkowości w sposób ciągły, dokonując w kolejnych latach obrotowych jednakowych zasad grupowania operacji gospodarczych, wyceny aktywów i pasywów, ustalania wyniku finansowego i sporządzania sprawozdań finan-

²³ Art. 29 ust. 1. UoR.

²⁴ Art. 8 ust. 1. i art. 4a UoR.

²⁵ Art. 7 ust. 3. UoR.

²⁶ Art. 42 ust. 3. UoR.

sowych.²⁷ Tylko wtedy informacje z rachunkowości są użyteczne, jeśli mogą być odniesione do jakościowo takich samych informacji o danej jednostce w odniesieniu do okresów przeszłych. W związku z zasadą ciągłości wykazywane w księgach rachunkowych stany końcowe aktywów i pasywów należy ująć w tej samej wysokości w otwartych na następny rok obrotowy księgach (saldo końcowe = saldo początkowe).

W istotnych przypadkach, w celu rzetelnego i jasnego przedstawienia swojej sytuacji majątkowej lub wyniku finansowego, jednostka gospodarcza może zmienić dotychczas stosowane rozwiązania na inne przewidziane ustawą **w dowolnym terminie**, jednakże **ze skutkiem od pierwszego dnia roku obrotowego**. W informacji dodatkowej do sprawozdania finansowego za rok, w którym dokonano zmiany, muszą być zamieszczone kwoty mające wpływ na sprawozdania finansowe wymagane innymi przepisami. Należy także zapewnić porównywalność danych sprawozdania finansowego za rok poprzedzający rok obrotowy, w którym dokonano zmian. Zaktualizowania wymaga także opis zasad (polityki) rachunkowości. Skutki zmiany przyjętych zasad (polityki) rachunkowości odnosi się na kapitał (fundusz) własny i wykazuje jako zysk (stratę) z lat ubiegłych²⁸.

W rachunkowości obowiązują też określone reguły związane z opisem działalności jednostki gospodarczej. Jedną z nich jest **metoda bilansowa (zasada równowagi)**, która ukształtowała teorię rachunkowości. Oznacza ona **podwójną i równoważną interpretację cech każdego dowolnego zagadnienia rachunkowości jednostki gospodarczej**. Zgodnie z tą metodą sporządzane są wszystkie obowiązujące sprawozdania finansowe. Wyznacza ona ogólne cechy systemu rachunkowości i jednocześnie zapewnia spójność i kompletność rachunkowości. Natomiast **zasada podwójnego zapisu** buduje wewnętrzną strukturę danych rachunkowości, tworząc wzajemnie powiązane ze sobą i bilansujące się moduły podzbiorów danych. Zasada ta jest konsekwencją metody bilansowej. Istotnym jest także, że rachunkowość posługuje się **miernikiem pieniężnym**, który jest idealnym miernikiem wartości i jedynym narzędziem wyceny przyczyn i skutków działalności gospodarczej jednostki.

²⁷ Art. 5 ust.1. UoR.

²⁸ Art. 8 ust. 2. UoR.

2.1. Pojęcie i klasyfikacja zasobów majątkowych

Prowadzenie działalności gospodarczej wymaga dysponowania odpowiednimi zasobami majątkowymi, historycznie i prawnie określanymi mianem aktywów. Są one ujmowane w podstawowym elemencie sprawozdania finansowego, tzn. w bilansie, według przedstawionych poniżej kryteriów (charakterystyka bilansu została przedstawiona w rozdziale 12).

Aktywami nazywamy kontrolowane przez jednostkę gospodarczą zasoby majątkowe o wiarygodnie określonej wartości, powstałe w wyniku przeszłych zdarzeń, które spowodują w przyszłości wpływ do jednostki korzyści ekonomicznych.¹

Z definicji tej wynika, iż ujęcie danego zasobu majątkowego w aktywach zależy od spełnienia następujących warunków:

- jednostka **sprawuje kontrolę** nad składnikiem zasobów (kryterium nadrzędnym jest kontrola a nie własność), który powstał w wyniku **uprzednio** zaistniałych zdarzeń,
- zasób ten dostarczy **w przyszłości** jednostce korzyści ekonomicznych,
- jednostka może w sposób **wiarygodny** określić **wartość** składnika zasobów.

Jednostka **sprawuje kontrolę** nad zasobem majątkowym, gdy przypadają jej w udziale ryzyko i korzyści z dysponowania nim. Ryzyko to np. możliwość poniesienia straty z powodu utraty przydatności technicznej lub zmiany warunków ekonomicznych. Korzyści to zyski z wykorzystania składnika aktywów lub wzrostu jego wartości. Tytuł własności przy zakwalifikowaniu skład-

¹ Art. 3 ust. 1 pkt 12 UoR.

Ustawa przewiduje również możliwość stosowania do wyceny niektórych składników aktywów **ceny zakupu** zamiast ceny nabycia oraz zamiast pełnego kosztu wytworzenia wycenę tylko w wysokości kosztów bezpośrednich, lub tylko materiałów bezpośrednich lub niewycenianie ich w ogóle, jeżeli nie zniekształca to stanu aktywów oraz wyniku finansowego jednostki.³² Jest to wyraz zastosowania zasady istotności, pod warunkiem zachowania zasady rzetelnego i wiernego obrazu firmy.

4.7. Zadania

Zadanie 1

Do jakiego typu zdarzeń bilansowych zaliczysz poniższe zdarzenia gospodarcze:

1. Wpłacono gotówkę na rachunek bankowy.
2. Zaciągnięto w banku krótkoterminowy kredyt.
3. Zakupiono towary z odroczonym terminem zapłaty.
4. Spłacono zobowiązanie wobec dostawcy gotówką.
5. Kupiono komputer za gotówkę.
6. Przekazano część wygospodarowanego zysku na kapitał zakładowy.
7. Udziałowiec wniósł swój wkład do firmy w postaci samochodu dostawczego.
8. Spłacono kredyt z rachunku bankowego.

Zadanie 2

Podaj treść ekonomiczną następujących zdarzeń gospodarczych:

1. środki trwałe (+) / zobowiązania wobec dostawcy (+)
2. należność od odbiorcy (-) / kasa (+)
3. zobowiązania wobec dostawcy (-) / kredyt bankowy (+)
4. kasa (+) / rachunek bieżący (-)
5. należność od pracownika (+) / kasa (-)
6. kapitał podstawowy (+) / rachunek bieżący (+)
7. kapitał zapasowy (+) / środki trwałe (+)

³² Art. 34 ust. 1 UoR.

Zadanie 3

Do jakiego rodzaju zdarzeń, bilansowych czy wynikowych, zaliczysz poniższe zdarzenia gospodarcze:

1. Kupiono za gotówkę materiały, które przekazano do produkcji.
2. Zapłacono gotówką fakturę za używanie telefonu.
3. Sprzedano z odroczonym terminem zapłaty część towarów.
4. Otrzymano na rachunek bankowy zapłatę od odbiorcy.
5. Zapłacono z rachunku bieżącego odsetki od kredytu bankowego.
6. Bank doliczył do rachunku bieżącego odsetki od lokowanych na nim kwot.
7. Zapłacono gotówką karę za zanieczyszczanie środowiska.
8. Otrzymano w formie darowizny samochód osobowy.
9. Stwierdzono kradzież komputera.
10. Kupiono za gotówkę nowy komputer.

Zadanie 4

Zaksięguj podane zdarzenia gospodarcze w nowo założonej spółce, wykorzystując do tego konta syntetyczne. Sporządź bilans.

1. Udziałowcy wpłacili na rachunek bieżący kwotę	50.000
2. Kupiono meble biurowe, płacąc z rachunku bieżącego	4.000
3. Kupiono towary i przyjęto je do magazynu za	24.000
4. Pobrano z banku do kasy	7.000
5. Kupiono komputer za gotówkę	5.300
6. Zapłacono częściowo za towary z rachunku bieżącego	4.000
7. Wypłacono pracownikowi z kasy zaliczkę na zakupy	800
Wartość kontrolna: suma aktywów 70.000	

Zadanie 5

Spółka na dzień 1.01.20XX posiadała następujące aktywa i pasywa:

Środki trwałe	33.000
Kasa	1.500
Wyroby gotowe	15.000
Kredyty bankowe	7.000
Rachunek bieżący	9.000
Zobowiązania wobec dostawców	4.200
Kapitał zakładowy	
Materiały	6.000